

D

DEMÀ. Són alarmants, un fet desastrós, els progressos que està fent l'abandonament del nostre mot *l'endemà*: en bastants llibres, i en forma aclaparadora, en la ploma de molts periodistes, i en el parlar dels bilingües, veiem reemplaçat pels seus substituïts acastellanats *el dia següent, el dia després, el demà de (tal dia)*, veritables castellanismes vergonyants imitant monstruosament el castellà, llengua manca que no posseeix l'equivalent d'un adverbi que existeix en quasi totes les llengües: fr. (*le*) *lendemain*, it. *l'indomani*, al. *morgen, morgentags*, oc. *l'endeman* (o *lo 'ndeman*), cat. dial. *el sendemà*. Només el castellà és esguerrat o manco en aquest punt, i els mals usuaris de la nostra noble llengua s'han llançat a copiar bàrbarament aquesta coïxesa, sense que els molts (però desidiosos) correctors de català facin res ni semblin adonar-se'n; és mal recent, cosa de la segona meitat del segle. *L'endemà de bodes* (títol de l'obra mestra de Pous i Pagès, 1910), «ahir pres, *l'endemà* president», «*l'endemà* de la crisi», són les frases en boca de tothom fins fa pocs anys.

DESDÈMONA, *δεισδαίμονία* 'por supersticiosa referint-se als déus', Plutarc, *Alexandre* (parlant de la por fatal que sentia Alexandre en l'últim mes de la seva vida), LXXV (2) ed. Bernat Metge, 78.1b, *δεισδαίμονα, -μονος* 'piados', 'religiós', 'supersticiós'.

Deu ser el mot que impressionà Shakespeare, potser llegint precisament aquest paràgraf colpidor.

Crearia el nom de la víctima d'Otel·lo, contaminant-lo un poc amb l'anglès: *disdainful*, encara que el que aquest significa és el contrari, però justament són aquests llampecs de contradicció els més colpidors.

És més senzill: *δυσδαίμονη* significa precisament 'desgraciada, malaurada'. Eurípides usa molt aquest adjectiu. Recordo, p. ex., que el posa en boca de Medea. Cert que Medea és gairebé el revés de la medalla de la Desdèmona víctima del seu cínic victimari Jason, del qual ella es venjarà en la forma més cruel i sanguinària matant-li no sols la promesa d'ell i el

seu sogre sinó també els fills de Jason i d'ella mateixa. En Shakespeare recordo altres obres inspirades en Eurípides, com *A Winter's Tale* (*Rondalla d'hivern*) que és una espècie de repetició del fatal desengany d'Admetos en l'*Alkestis* d'Eurípides: Alkestis (Eur.) → Hermione (Shakespeare), que ja no creia possible la proesa miraculosa d'Heracles ressuscitant la morta: Eurípides tampoc devia creure-hi però admeté el «*Deus ex machina*» (Heracles) per evitar la crítica que li feia el vulgar atenès d'home pessimista.

Tanmateix en Shakespeare és versemblant que *δεισδαίμων* es barrejà amb *δυσδαίμονη* perquè Desdèmona ja pressentí i tem que Othello està sota la influència fatal del malvat Yago.

En la indecisió de *Hamlet* quan no mata el rei emmetzinador ¿no hi ha també influència de tants personatges fatalistes d'Eurípides?

DESGUASSAR. Val a dir, però, que no falten alguns testimonis d'arrelament agrícola, de bona hora en el segle passat: «Tindràs un rech de *desguàs*, / per quant l'aigua no voldràs» en els aforismes rurals de Fages de Romà, tant en l'original empordanès (1849, 66.2f.), com en la versió valenciana (53.4f.).

DIDA. (III, 129a44) De tota manera en el grec més clàssic és *τίθη* que resta el mot bàsic per a 'dida', la dona que alleta a sou. En la descripció que dóna Plató en la seva *Πολιτεία* de la ciutat ideal l'enumeració dels servidors cabdals d'una casa rica només comprèn, junt amb els *παιδαγωγός* 'pedagogs', les *τίθαι, τροφαι, κομμώτριαι*, 'dides', 'majordomes' i 'cambreses' (Llibre II, 373).

+DISFEMISME. Trobo que és útil introduir aquest terme tècnic de lexicologia —del gr. *δυσφημέω* 'jo parlo pejorativament, jo malparlo'— com a contrapartida de *eufemisme*, per designar les maneres de parlar o locucions que exageren, en mal, el judici que mereix una cosa. Com ara quan diem «aquest és un murri», «és un puta», per un home que no judiquem